

SØSLAGET VED SJÆLLANDS ODDE, 22 MARTS 1808

Af Kristian Massey Møller, Oddens sognepræst

Kampen kort fortalt

Den 22.3 1808 kom danske og norske sømænd i kamp ved Sjællands Odde. Imod en britisk overmagt. Det dansk-norske orlogsskib Prins Christian Frederik var i nærkamp imod orlogsskibene Stately og Nassau og fregatterne Quebec, Constance og Kite. Kampen endte 300 meter ud for Havnebyen. Briterne mistede 55 mand og 69 danske og norske mænd faldt. Nogle skyllet i land og begravet på Odden Kirkegård. Blandt dem søofficeren Peter Willemoes. Chefen Kaptajn Jessen overlevede. Vejnavnene i Søheltekvarteret i Havnebyen er opkaldt efter officererne og skibet: Jessensvej, Willemoesvej, Rothervej, Dahlerupsvej, Thoustrupvej og Prins Christiansvej.

OPTAKTEN TIL SØSLAGET

I 1800 kæmpede franske general Napoleon og Storbritannien om verdensherredømmet. Kongeriget Danmark-Norge var neutralt, men havde verdens 3. største handelsflåde. Den var en torn i øjet på briterne, fordi den sejlede varer for Frankrig. Derfor forlangte de at undersøge de dansk-norske skibe. Det satte Danmark-Norge sig imod og indgik i et neutralitetsforbund med Rusland, Sverige og Preussen.

For at tvinge Danmark-Norge ud af dette forbund, angreb briterne København 2.4 1801: *Slaget på Reden*. Kampen varede i over 4 timer, og den kun 17-årige løjtnant Peter Willemoes blev hyldet som søhelt. Han kommanderede et batteri i kamp mod den berømte Lord Nelson. En våbenstilstand blev indgået, og Danmark-Norge måtte udtræde af forbundet, som russerne i forvejen var trådt ud af. I årene derpå opbragte og blokerede briterne franske og dansk-norske skibe, mens Frankrig spærrede for britiske skibes anløb i Europas havne.

Briterne krævede i 1807 alliance med Danmark-Norge og pant i flåden, men fik nej. Fra 2.9 til 5.9 samme år bombarderede briterne derfor København og tvang Danmark-Norge til at aflevere næsten hele flåden. Danmark-Norge indgik derefter en skæbnesvanger alliance med Frankrig og byggede små ro-kanonbåde, som fra kysten skulle angribe britiske konvojer af handelsskibe, der blev beskyttet af orlogsskibe. Sverige blev allieret med Storbritannien, som kontrollerede Kattegat og de danske farvande.

ODBOEN MADS JEPPESEN

Odboen Mads Jeppesen var indrullet i "1. Sjællandske Nationale Distrikt", da han kom ombord på Prins Christian Frederik 15.3 1808. Det var ankret op ved Helsingør for at modtage ordre, samt grundet skibsfeber at udskifte 1/3 af den norske besætning med danskere. Mads Jeppesen deltog således i søslaget, og blev efter slaget ført bort som fange af briterne. Da de sejlede bort med ham og hans medfanger, stod han på skibet og kunne ind på land, se sin hustru og børn. I England blev Mads Jeppesen anbragt på fangeskibet Bahama, som lå ved Chatham. Knap to år senere 7.2 1810 blev han frigivet og afmønstrede og blev hjemsendt tre uger senere.

ORLOGSSKIBET PRINS CHRISTIAN FREDERIK

Navn og tal

Prins Christian Frederik, kaldet "Prinsen", blev operativ i 1806, og var bygget af 2000 store egetræer.

Pris ca. 120.000 rigsdaler (i dag 5-6 mio. kr.)

Vægt 2345 tons.

Længde 54 meter.

Bredde 14 meter.

Dybdegang 6,35 meter.

Tremastet, 57 meter over vandlinjen.

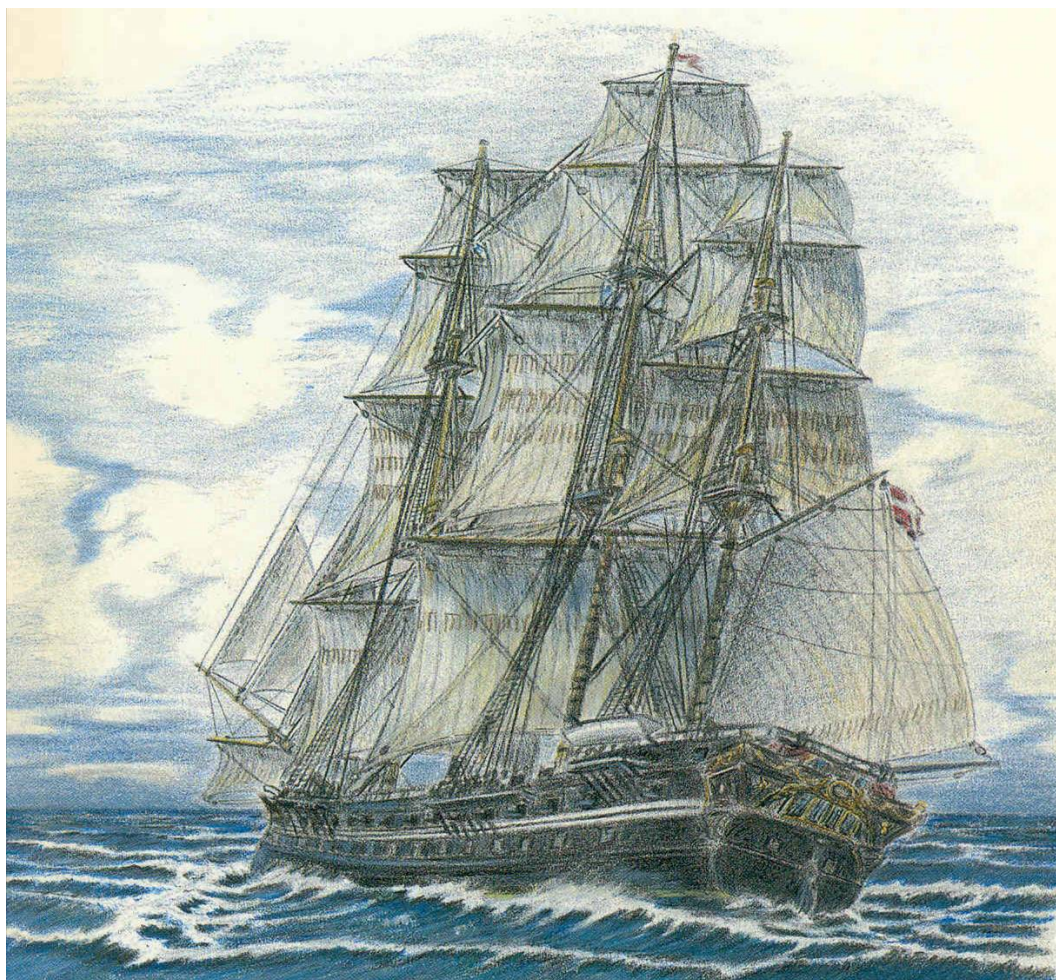
Sejlernes areal 4350 kvm.

Tovværk 100 km.

Kanoner 66 til 74.

Mandskab op til 625.

Opkaldt efter prins Christian Frederik, som var fætter til den sindssyge Christian 7. Han var statholder i Norge, var i 1814 i kort tid konge af Norge, og blev senere 1839-48 konge af Danmark. Som Christian 8. En lille model blev i 1915 skænket til Odden Kirke, hvor den hænger midt i skibet. En større model findes på Søværnets kursuscenter på Gniben.

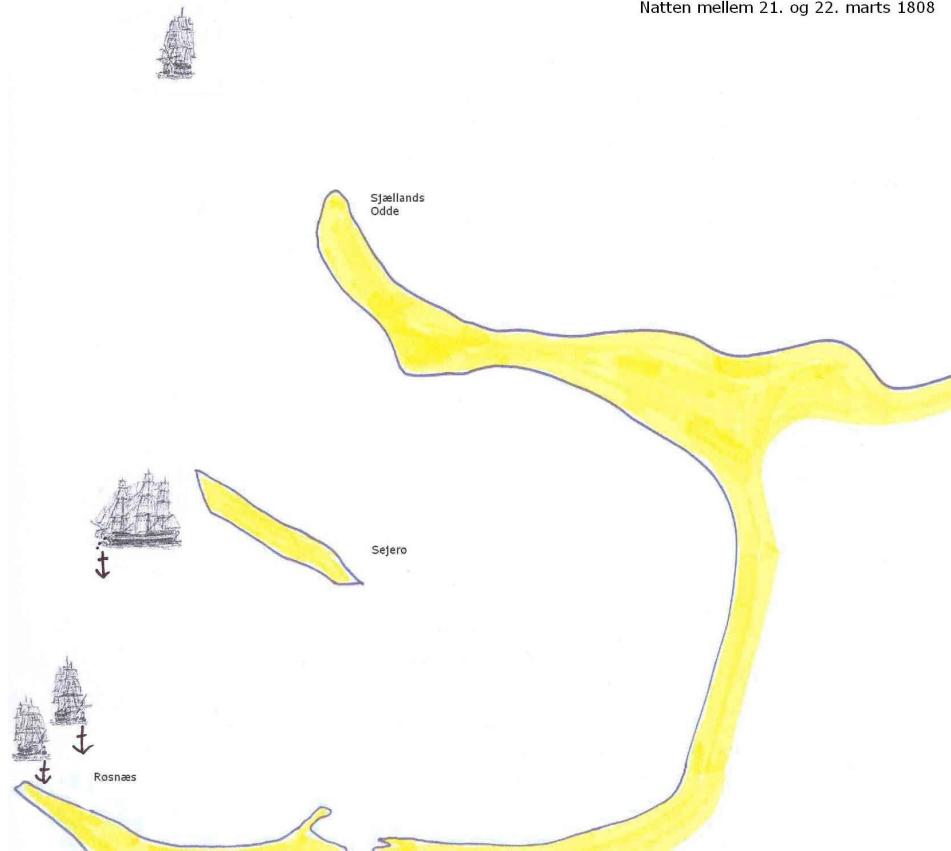

DAGENE OP TIL SØSLAGET

Danmark-Norge havde kun et stort orlogsskib Prins Christian Frederik. Det lå i Kristiansand, og var under kommando af kaptajn Carl Wilhelm Jessen, også den nu 24-årige premierløjtnant Peter Willemoes var ombord. Under en patrulje i Kattegat stødte ”Prinsen” på den britiske fregat Quebec, der medførte 200.000 pund sterling til de svenske allierede. Quebec formåede at gemme sig i skærgården, men gav besked om ”Prinsen”, som briterne ønskede at tilintetgøre. Orlogsskibene Stately, Nassau og Vanguard, samt Quebec og Constant og Kite på opgaven.

Da Prins Christian Frederik i marts 1808 kom til Helsingør, blev Nassau, Stately og Vanguard, som lå ved Gøteborg, advaret og hugget fri af isen. Da ”Prinsen” havde fået nye ordre og udskiftet den syge del af besætningen, stod den ud i en sløj østlig brise. Ordren var, at den skulle gå ned i Storebælt, og sikre franske og spanske troppers overførsel til Sjælland, som efter planen skulle hjælpe Danmark-Norge med at invadere Sverige.

Nassau og Stately stod efter ”Prinsen”, mens Vanguard spærrede for tilbagevejen til Helsingør. Da ”Prinsen” rundede Sjællands Rev stødte den på to af de britiske fregatter og satte efter dem ned i Storebælt. De ankrede op for natten ved Røsnæs - ”Prinsen” et stykke nordøst derfra.

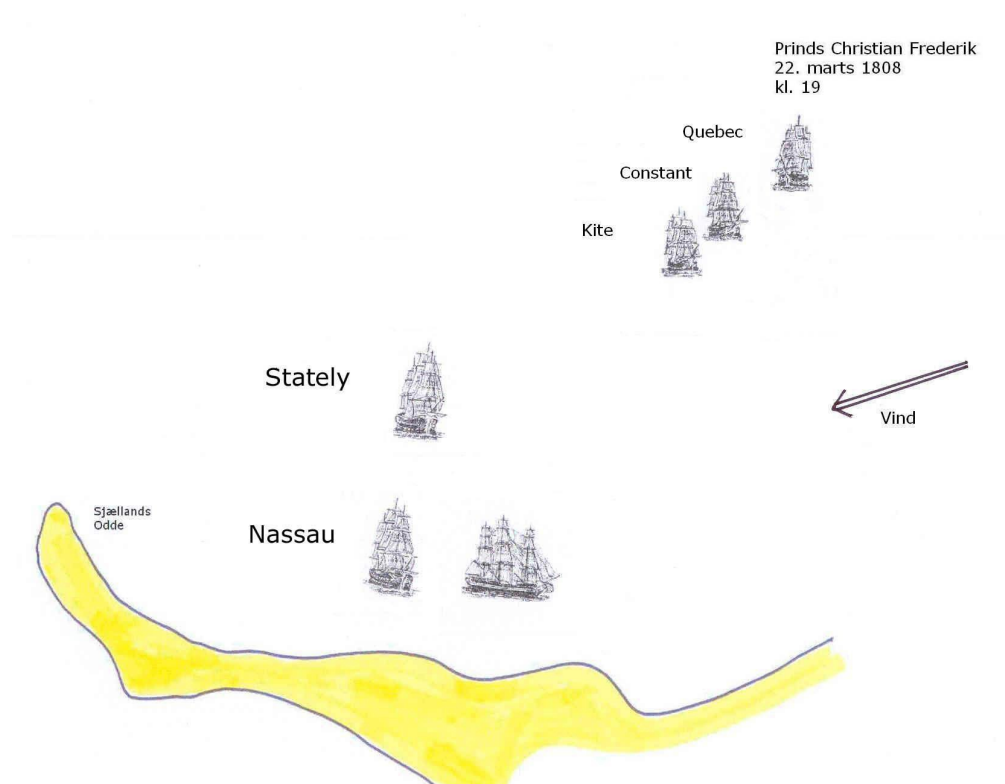

Dagen derpå lettede de anker, og ”Prinsen” krydsede nordud efter dem for at jage dem ud af Storebælt. Ved middagstid dukkede den sidste fregat op, så Quebec, Constant og Kite var samlet. ”Prinsens” besætning fik ekstra rationer og ekstra øl, og der blev signaleret ”klart skib” – ”Prinsen” var klar til en overkommelig kamp.

SØSLAGET VED SJÆLLANDS ODDE

Skæbnetimen

Men Nassau og Stately dukkede op nordpå ved Lysegrund. Kaptajn Jessen ville søge ind under Sejerø, men lodsens frarådede det. Jessen besluttede derfor at forsøge at holde briterne ude af Storebælt ved at gå tilbage til Helsingør. Da ”Prinsen” om aftenen rundede Sjællands Rev, gik Stately op på siden. To skibslængder væk. Nassau, Quebec, Constant og Kite stødte til. ”Prinsen” åbnede ild fra agter, hvor Willemoes havde kommandoen. Det var ”Prinsens” 66 kanoner på to dæk imod over 200 kanoner.

Kort inde i kampen blev Willemoes ramt af en kanonkugle i hovedet, da han observerede. Han faldt ned i armene på skibets næstkommanderende, kaptajn Rothe og døde på vej til lazarettet. I den øredøvende kamplarm gik Jessen rundt på dækkene og kom med opmuntrede tilråb. Overmagten var dog for stor, men Jessen ville ikke overlade "Prinsen" til briterne. I en kamppause satte han kl. 22.30 ud for den nuværende havn skibet på grund og overgav sig ved at stryge flaget. Søslaget varede i over 3 timer.

Inde på stranden havde odboerne samlet sig. Fra mørkningen havde de kunnet høre kanontorden og se ildglimt. En britisk officer kom over på "Prinsen", og Jessen og det uskadede mandskab blev som fanger sejlet over på Stately og Nassau. Briterne havde spulet dækket og hængt lanterner og uddelte beskøjter og varm te.

Dagen efter blev resten af mandskabet og de sårede overskibet. Om aftenen satte briterne ild på "Prinsen", som sprang i luften kl. 22. Flere døde var drevet i land, også Peter Willemoes. Han blev begravet på kirkegården med 31 andre. I alt døde 69, og 129 blev såret. Briterne mistede 55 mand og et ukendt antal sårede.

PRINS CHRISTIAN FREDERIKS MODSTANDERSKIBE

I 1808 var et orlogsskib, det største krigsskib, en fuldrigger med tre master, tungt bevæbnet med 60-90 kanoner, som kæmpede parallelt på en linje imod fjenden. En fregat var et hurtigsejlende tremastet krigsskib, med 25-40 kanoner på to dæk, som sejlede som forpost- og konvojskib. Et mindre tremastet krigsskib blev kaldt en korvet, med 20-25 kanoner på et dæk, som bevogtede kysten og patruljerede. Den lille tomastede brig kunne have 8-20 kanoner.

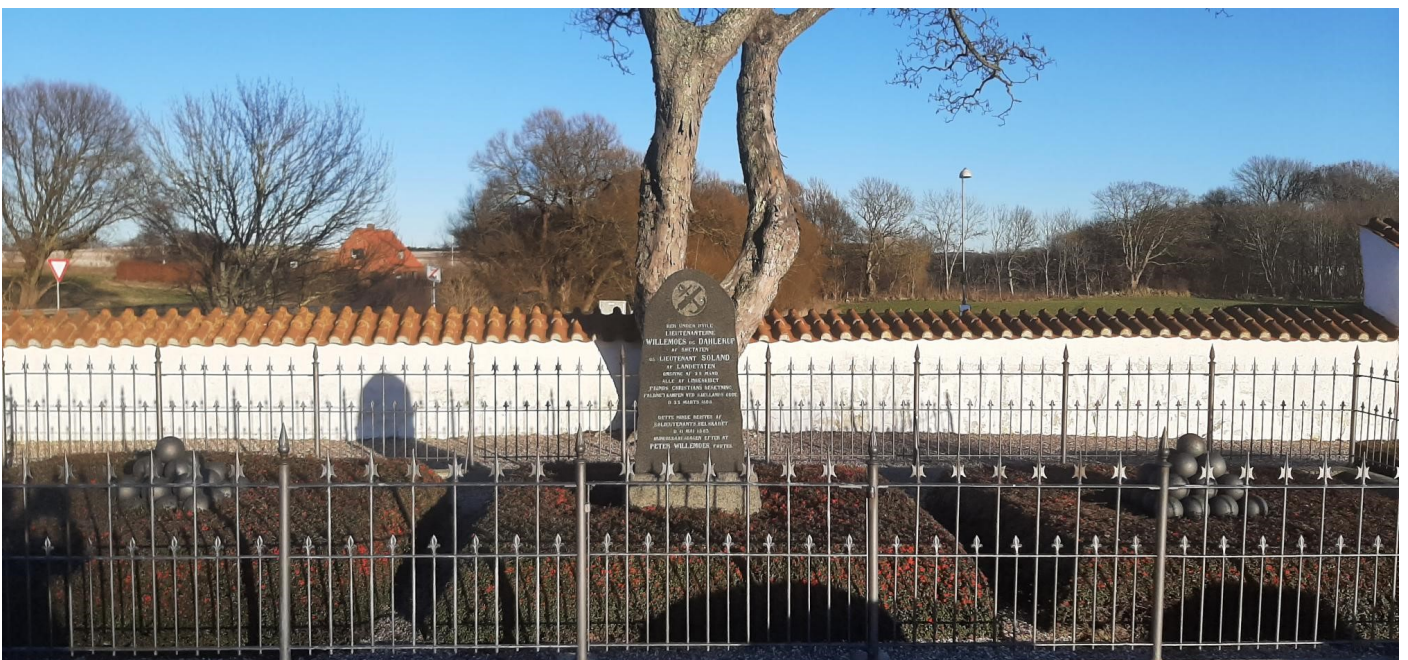
Nassau var oprindeligt et dansk-norsk linjeskib, Holsten, som briterne tog ved Slaget på Reden i 1801, 64-68 kanoner og ca. 490 mand. Stately også et linjeskib på størrelse med Nassau. Quebeck var en større fregat med 32-40 kanoner og en besætning på 250 mand. Constant og Kite var mindre og tomastede med hver 14-16 kanoner.

EFTER SØSLAGET VED SJÆLLANDS ODDE

De spanske og franske tropper nåede aldrig at angribe Sverige. Danmark-Norge byggede små kanonbåde og indledte en forsvarskrig af kysterne. Det var en umulig kamp. Den franske kejser Napoleon led nederlag i Rusland og tabte endeligt i slaget ved Waterloo i 1814. Danmark-Norge var på tabende side, var gået bankerot, og mistede ved fredsslutningen Norge til Sverige.

I lang tid stod vraget af ”Prinsen” oven vande og mange vragrester flød i land og blev brugt som prydstande rundt om på Sjællands Odde. Skibsklokken blev i flere år brugt som madklokke og havnede senere på Stenstrup museum - i dag Odsherred museum. Vraget af ”Prinsen” forsvandt i havet, men blev i 1930’erne genopdaget af en stenfisker. Siden er flere genstande blevet bjærget. I mange år pillede man også kanonkugler ud af skrænterne ved Havnebyen.

I 1810 blev hædersmonument for slaget og de faldne opsat, med Grundtvigs digt: De snekker mødtes i kvæld på hav. I 1883 endnu et mindesmærke for Peter Willemoes og de 31 begravede faldne på Odden Kirkegård. Der står også en mindesten på skrænten i Havnebyen, ret ud for grundstødningsstedet. Søslaget ved Sjællands Odden mindes stadig på årsdagen ved en højtidelig gudstjeneste i Odden Kirke.

SØHELTEKVARTERET I HAVNEBYEN

Prins Christiansvej: Opkaldt efter orlogsskibet Prins Christian Frederik.

Rothesvej: Opkaldt efter senere kontreadmiral Carl Adolph Rothe. Født 8.12. i Tybjerggård på Sjælland. Kommando over prammen Nyborg i 1801, ved Slaget på Reden, og for blokskibet Elephanten i 1807, ved Københavns bombardement. Var næstkommanderende kaptajn på Prins Christian Frederik og blev hårdt såret. Døde 12.6. 1834.

Jessensvej: Opkaldt efter senere kommandør og guvernør Carl Wilhelm Jessen. Født i Fredensborg 10.7. 1764. Søhelt fra et søslag i 1801 imod briterne ved Sankt Thomas på De dansk vestindiske øer. Fik som kaptajn i 1806 kommandoen på Prins Christian Frederik og blev let såret. Var beundret og vellidt blandt mandskabet. Jessen døde som guvernør på Skt. Thomas 30.3. 1823.

Thoustrupvej: Opkaldt efter en Thosterup, hvis navn er indgraveret med store guldbogstaver på Odden Kirkegårds flotte monument over søslaget, hvor der står, han blev såret. Thosterup var chef for marineinfanteristerne ombord på Prins Christian Frederik.

Willemoesvej: Opkaldt efter premierløjtnant og søhelt Peter Willemoes. Født 11.5. 1783 i Assens. Søkadet som 12-årig. Kommando over det Gernerske batteri i 1801, Slaget på Reden i 1801. I kamp med admiral Nelsons Elephant. Tildelt hædersmedalje. Død 22.3. 1808 ved Sjællands Odde. Ligger begravet på Odden Kirkegård.

Dahlerupsvej: Opkaldt efter løjtnant Jens Wilhelm Dahlerup. Født 23.10. 1787. Med på orlogsskibet Mars i 1807, Københavns bombardement. Død 22.3. 1808 ved Sjællands Odde. Ligger begravet på Odden Kirkegård.

MINDEVERS OM SØSLAGET - N.F.S Grundtvig Monumentinskriftion på Odden kirkegård

*De snekker mødtes i kvæld på hav,
og luften begyndte at gløde.
De leged alt over den åbne grav,
og bølgerne gjordes så røde.
Her er jeg sat til en bavgasten
at vidne for slægter i Norden:
Danske de vare, hvis møre ben
under mig smuldre i jorden,
danske af tunge, af æt og af id,
thi skal de nævnes i løbende tid
fædrenes værdige sønner.*

